

ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ ПОДАТКІВ

В статті викладено передумови виникнення податків та проаналізовано особливості розвитку теорій податків на різних історичних етапах

Постановка проблеми. Будь-яке дослідження потребує вивчення історії питання, на яке потрібно відповісти, – лише таким чином, можна отримати об'єктивну відповідь на поставлені питання. Це пояснюється циклічністю історичного розвитку людства. Тобто, ймовірно, що відносини, подібні до тих, які відбуваються сьогодні, вже мали місце. А тому, вивчаючи історію розвитку певного явища можна зрозуміти, усвідомити й врахувати у своїх пропозиціях ті помилки й недоліки, які мали місце при організації та методиці розрахунків об'єктів оподаткування, податкових платежів раніше. Таким чином, необхідним є вивчення причин і часу появи податків, а також особливостей розвитку податкової системи.

Історики мають різні позиції щодо питань виникнення, формування та розвитку податкової системи. Вчений І.Х. Озеров вважає, що “виникнення податків підлягає закономірностям причинності та розвитку. Тому історія оподаткування – складова історії культури або цивілізації в тому розумінні, що податкові системи склалися в залежності від особливостей господарського побуту, національних і політичних інститутів: способу життя, традицій, релігії, державного ладу, суспільного устрою, системи права, характеру економіки” [10, с. 71].

Очевидним є те, що податки виникли ще в глибоку давнину. Під час свого еволюційного розвитку зміст теорій походження податків зазнавав глибоких змін. Оскільки людина набувала досвіду, в суспільстві по іншому осмислювались економічні процеси і свідомо використовувались у ринкових відносинах, з'являлись нові звичаї, традиції, що зумовлювало зміну функцій оподаткування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Об'єктивне висвітлення будь-якої проблеми неможливе без вивчення напрацювань попередників. Не є винятком і питання історії виникнення теорій податків, проблеми розуміння сутності та змісту податкових платежів, яким як у вітчизняній, так і зарубіжній літературі присвячено чимало праць. Серед них і такі, де зазначене питання розглядається недостатньо, хоча й роботи, зокрема вітчизняних та зарубіжних авторів, спеціально присвячені цій темі: В.Л. Андрущенко, М.П. Кучерявенка, В.М. Пушкарьової, І.Х. Озерова, Д.Г. Черника, Л.М. Шаблістої.

Сучасна наукова література досить розмаїта поглядами на історію зачаткування та розвитку наукового обґрунтування проблем оподаткування взагалі та податків зокрема. Багато вчених вважає, що на серйозному науково-теоретичному рівні такі розробки почали провадитися в епоху Середньовіччя та Ренесансу. Є й інші переконання, наприклад, М.П. Кучерявенко у своїй періодизації розвитку фінансових вчень наводить думку, що вчення про податки існувало ще в давніх державах Сходу, стародавній Греції та Риму [6, с. 6].

Аналіз літературних джерел свідчить, що автори досить ґрунтовно досліджували розвиток податкового сегмента. Цим працям притаманний глибокий аналіз теоретичних поглядів і прикладних розробок різних вчених. Та помітна різниця в осмисленні перебігу історичного процесу й наукового значення окремих досліджень минулого.

Мета дослідження полягає у вивченні теорії походження податків для виявлення проблемних питань, що виникли в минулому, щоб усунути їх на сучасному етапі з врахуванням рівня розвитку суспільства і можливостей, наданих науково-технічним прогресом.

Викладення основного матеріалу дослідження. Зважаючи на мету і напрям даного дослідження, окреслимо ключові позиції.

Про податки згадується ще з часів стародавніх держав Близького Сходу, однак у давнину оподаткування ґрунтувалось на релігійних догмах. Наприклад, у стародавньому Єгипті традиція стягнення данини трималася на релігійних уявленнях єгиптян про божественне походження фараона, якого вважали богом на Землі [6, с. 6].

Це було характерно й для всіх близькосхідних держав ранньоісторичного періоду. Так, іудеї спочатку вважали, що Богу взагалі належить усе на Землі. Такі уявлення фактично дозволяли іудейським царям та жерцям (як намісникам Бога на Землі) накладати повинності за власним розсудом без будь-яких обмежень. Пізніше у П'ятикнижжі Мойсея було визначено, що Богу належить десятина. Це й стало фінансовою підставою Християнської церкви. Але ж і цій біблійній згадці притаманний догматичний характер.

Давньогрецькі держави й Рим мали деяку відмінність від Східної цивілізації. Вона полягала в тому, що міста-держави Греції управлялись колегіально. Наприклад, в Афінах рішення про податки приймалося Радою. При цьому греки керувались нагальними потребами, як правило, у надзвичайних ситуаціях: “Фінансова наука у давньому світі не була розвинена і мала винятково практичний характер...” [10, с. 72]. Звичайними доходами держав були казенні промисли, доходи від оренди, праці рабів, повинності іноземців, добровільні пожертвування. Лише під час війни застосовувалось оподаткування, і найчастіше це стосувалось оборонних дій. Розмір податків залежав від розміру витрат.

У таких (загрозливих) ситуаціях просто й потреби не було обґрунтовувати необхідність оподаткування. Ксенофонт стверджував, що за надзвичайних ситуацій держава може користуватись усім майном своїх громадян. Натомість Арістотель вважав, що кожен громадянин має приймати участь у формуванні доходів держави, оскільки остання відіграє значну роль у створенні умов для його благополуччя. При цьому мислитель мав на увазі, найімовірніше, ті самі оборонні функції держави, а під формою участі у формуванні доходів розумів добровільні пожертвування громадян на користь держави. Адже в ті часи афіняни вважали, що вільні громадяни не повинні сплачувати податки. Особисті податки взагалі розглядались ними як печать рабства, а майнові визнавались досить умовно. Натомість добровільні пожертвування громадяни вносили охоче [18, с.18].

Отже, обґрунтування податків у давніх греків майже відсутнє. Оподаткування будується на колегіальних рішеннях громадян, народжених під загрозою загальної небезпеки.

Аналогічна грецьким державам система оподаткування склалася і в стародавньому Римі. Усе управління податками концентрувалось спочатку в сенаті, потім – у руках цезарів. Хоча в цій державі через постійну та надзвичайну войовничість податки відігравали важливу роль у складі державних доходів, ніж у Греції, теоретичне конструювання їх не провадилося. “У римських письменниках знаходимо мало про податки” [10, с. 72]. Римські філософи та історики лише фіксували наявність в практиці механізмів акумуляції державних доходів. Та саме в цій державі зароджується цивілізовано оформлене майнове й поголовне оподаткування об’єднане в “трибутумі” [8, с. 42].

Феодална Європа до XV ст. мало що нового внесла у теорію походження податків. Деякі питання оподаткування спробував висвітлити Фома Аквінський у XIII столітті. Однак його висновки стосовно податків зводилися до того, що вони – лише засіб покриття надзвичайних витрат, а головним джерелом доходів держави мають бути домени. Звісно, цей автор визнавав лише десятину на користь духовенства. Однак назвати її державним податком навіть при невіддільності церкви від держави досить важко, адже світська влада не мала впливу ні на отримання, ні на витрачання цих коштів.

Таким чином, в давнину про податки згадується в релігійних книгах та інших письмових джерелах. Однак у них наводиться інформація лише про те, скільки і кому належить сплачувати або ж догматичні твердження без будь-яких тлумачень. Обґрунтування необхідності такої сплати (крім силового погрожування у деяких випадках) та розробки механізму сплати у цих джерелах немає. Це дає підстави стверджувати, що до Середньовіччя не було теоретичних поглядів та вчення як такого про податки. Отже, так званий, період письмових

згадок про податки характеризувався практичним стягненням данини без науково-теоретичного обґрунтування. Висновки тогочасних мислителів були лише фіксацією наявних на практиці перерозподільних механізмів.

Розглядаючи основні підходи до проблеми виникнення податків, можна підійти до відтворення цілої картини цього процесу. Ще В. Ендман зазначав, що для одержання вірогідної картини походження податків треба, передусім, відмовитися від спроб модернізації й побачити сукупність історичних передумов поширення податків такими, якими вони були насправді [4, с. 112].

Відповідно до позицій відомих вчених в історії оподаткування пропонуємо виділити основні підходи до еволюції економічної думки щодо теорій походження податків в різних наукових школах та напрямках (табл. 1).

Таблиця 1. Еволюція економічної думки щодо теорій походження податків

Період	Наукові школи, течії та напрями	Представники	Досліджувана проблематика
1	2	3	4
Від започаткування давніх держав	Економічна думка Стародавнього Сходу, Античного світу, Середньовіччя	Соломон, Юлій Цезар, Цицерон, Октавіан, Август, Тиверій, Калігула, Віспасіан, Вільгельм	З'являються перші письмові згадки про податки, обов'язковість сплати яких носить в основному релігійний та догматичний характер, відбувається трансформація у розумінні податків від пожертвувань на користь держави до джерел покриття надзвичайних витрат держави
XV ст.	Меркантилізм, вчення фізіократів	Д. Карафа, Н. Маккіавелі, Ф. Гвічардіні, Дж. Ботеро, Ж. Боден, Ф. Бекон, У. Петті, Т. Мен, І. Девенант, Т. Гоббс, Д. Локк, І. Зоннефельз	Відбувається перехід до наукового обґрунтування податків. Визначаються основні принципи оподаткування. Значна увага приділяється необхідності пропорційного оподаткування та його оптимізації. Досліджується вплив податків на ефективність виробництва, хоча розгляд даних проблем носить прикладний характер
XVIII ст.	Утвердження класичної політичної економії, критичний напрямок розвитку економічної думки (марксизм та історична школа), маржиналізм, кейнсіанство, інституціоналізм	Ф. Кене, А. Тюрго, О. Мірабо, С. Вотан, П. Буагільбер, Ш. Монтеск'є, Д. Юм, А. Сміт, Д. Рікардо, Ж. Б. Сей, Ф. Бастіа, К. Маркс, Ф. Енгельс, Л. Штейн, А. Шеффле, Г. Госсен, Л. Вальрас, Ф. Нітті	Всеохоплююче наукове дослідження податків, теоретичне обґрунтування податків, використання останніх в державному регулюванні, розробка ряду податкових реформ, дослідження проблем пропорційного та прогресивного оподаткування, проблем співвідношення прямих та непрямих податків

1	2	3	4
XX ст.	Неоконсерватизм, глобалізація та інтеграція	П. Самюельсон, В. Нордгауз, Дж. Гелбрейт, Т. Балог, А. Лаффер, Р. Мандаль, М. Берне, Г. Стайн, Дж. Мерлі, У. Вікрі, М. Фрідман	Обмеження ролі державного втручання в економіку, що призводило до зменшення державних видатків. Метою податкових реформ було зменшення податків та платників, і особливо зменшення оподаткування прибутку корпорацій. Більшість теоретичних висновків із питань оподаткування зводяться до потреби тісного поєднання бюджетної, податкової та грошово-кредитної політики. Оподаткування виконує роль фіскального ціноутворення на суспільні блага, а платники податків вступають як їх споживачі, заявляючи про свій попит через законодавчо-політичні процедури

З кінця XV ст. питанням оподаткування починають приділяти більше уваги. Завдячувати, насамперед, слід меркантилістам. Перша фінансова література з'являється в Італії. Однак італійські автори знову тлумачать податки як надзвичайний дохід, ставлячи домени в основу джерел існування держави. Але, порівнюючи з попередниками, слід зазначити, що, на відміну від Ф. Аквінського, який назвав податки “дозволеною формою пограбування”, італійці сприймають їх як надзвичайний, але не “осудний” дохід. Дехто з них починає працювати над удосконаленням системи стягнення. З цього приводу І. Х. Озеров писав: “Маккіавеллі в XVI ст. рекомендує загальномайновий податок з кадастром, а Гвічардіні в одній роботі виступає прибічником прогресивного оподаткування; Ботеро вважає непрямі податки найпридатнішими для оподаткування доходів від промисловості та рухомості” [10, с. 8].

Тільки за відсутності інших коштів рекомендує звертатися до податків французький економіст XVI ст. Ж. Боден, що за основними своїми поглядами також є меркантилістом. “Він вважає податки засобом небезпечним, здатним посварити короля з його підданими, спонукаючи їх до повстань” [12, с. 8]. Однак, з огляду на висновки Ж. Бодена, він уже добре усвідомлює неминуче почастішання звернень до податкових джерел доходів, що може перейти в постійну практику. Такий висновок робимо з того, що цей вчений багато уваги приділяє рекомендаціям щодо оптимізації оподаткування (особливо в частині співвідношення реальних та особистих податків).

Англійські економісти XVI–XVII ст. у своїх працях також найбільше уваги приділяють питанням оптимізації оподаткування. Проте це питання розглядається ними уже не в площині “реальні – особисті податки”, а через призму співвідношення між прямими та непрямими податками.

Німецький економіст XVII ст. К. Клок, вірний вітчизняній камералістиці, основну увагу приділяє розробленню методик кадастрових оцінок. Але головною його заслугою є формулювання рекомендації оподатковувати доходи за мінусом витрат [10, с. 73]. Л. Фон Секендорф дотримується такої самої думки щодо об'єкта оподаткування і вперше стверджує про існування зв'язку між рівнем розвитку національного господарства, рівнем доходів та спроможністю сплачувати податки. А ще один німецький вчений – Шредер – навіть рекомендує правителям “тільки стригти овець, а не здирати з них шкуру” [10, с. 73], тобто зосереджує увагу на граничності податкоспроможності і наголошує на неприпустимості захоплення лише фіскальною стороною податків.

XVIII століття відзначається іменами Ф. Юсті та І. Зонненфельза. Хоча погляди цих учених щодо податків зводились, знову ж таки, до прикладних висновків та розробок. Так, наприклад, Ф. Юсті, розглядаючи наявні на той час поголівні та майнові податки, доходить висновків, що податки в багатьох державах уже не є надзвичайними доходами. Усвідомлюючи неминучість застосування оподаткування для акумуляції доходів держави, він пропонує стягувати податки з доходів підданих, не сприймаючи майнові [2, с. 18]. Така думка ґрунтується на тому, що тогочасні податки з доходів мали зовнішні ознаки прибутковості промислу порівняно з іншими і, таким чином, потребувало меншого втручання збирача. Майнові ж податки потребують заявлення (декларування) майна, що провадилось тоді на основі заяви про майно під присягою.

Зонненфельз І., міністр фінансів Австрії, пропонував загалом розглядати податки як майбутнє головне джерело доходів держави. Вчений мав досить підстав брати під сумнів спроможність домен та регалій. Але для переходу на податкове домінування він вважав за необхідне створити умови щодо збільшення дохідності податків. На цьому шляху, за його переконанням, слід відмовитись від системи відкупів та усунути наявні вилучення з оподаткування [10, с. 73].

Наприкінці XVIII ст. найпомітніший вплив на розвиток податків справляють погляди французьких фізіократів. Нагадаємо, що школа фізіократів єдиним джерелом усіх чистих доходів вважала землю. За їх переконаннями промисловість і торгівля нічого нового не створюють і не додають. На цій підставі Ф. Кене, А. Тюрго, О. Мірабо, Мерсьє де-ла-Рів'єр приходять до висновку щодо необхідності переходу від множинності податків до єдиного поземельного. Вони цілком підтримують протест С. Вобана і П. Буагільбера проти довільності та нерівномірності податків. Ф. Кене називає погано організоване оподаткування причиною скорочення виробництва. Тобто саме у фізіократів бачимо обґрунтування зв'язку між оподаткуванням та обсягами й ефективністю виробництва. Останнє до сьогодні дає нам підґрунтя для теоретичного конструювання регулюючої функції податків.

Підсумовуючи характеристику розвитку теорій походження податків з XV ст. до останньої чверті XVIII ст., можна дійти висновку, що за цей час теорії походження податків пройшли еволюцію від заперечення податків як звичайних доходів держави до сприйняття їх у такій ролі. Однак протягом усього цього часу розроблялися лише питання прикладного характеру, що потребували їх вирішення в той чи інший момент.

Відмінність останньої чверті XVIII ст. проявляється у появі класичної політичної економії. У 1776 році А. Сміт публікує знамениті “Дослідження про природу та причини багатства народів” [13]. Як і його попередники – фізіократи – А. Сміт дотримується ідеї про беззаперечну залежність податків від розвитку народного господарства. Але відмінність нової теорії полягала в тому, що її автор вирізняв не одне, а три основних джерела доходів (багатства) – землю, працю й капітал. Відповідно до цього А. Сміт (на відміну від фізіократів) пропонує застосовувати різні форми оподаткування.

Наступник А. Сміта – Д. Рікардо – у своїх “Засадах політичної економії з оподаткування” наводить досить новий та оригінальний погляд на податки. Д. Рікардо вважає, що основна маса податків перекладається на прибуток капіталістів. Тому він розглядає вплив податків на прибуток та на ціни, вважаючи несуттєвими конкретні їх форми [11]. Цим він фактично застерігав від підвищення податків на прибуток та капітал, розглядаючи їх як перешкоду для розвитку виробництва.

Французькі вчені першої половини XIX ст. Ж.Б. Сей і Ф. Бастіа на підставі ідей тієї ж класичної політекономії про невтручання держави в економічну діяльність обґрунтовують скорочення функцій держави та скорочення податків на їх фінансування.

Швейцарський мислитель Ж. Сісмонді небезпідставно вбачав у податках потужний важіль соціального регулювання. Він був упевнений, що саме цей перерозподільчий механізм може привести до поліпшення становища німецької частини населення, якою була переважна більшість громадян [16, с. 48]. На цій підставі він обґрунтовував необхідність скорочення непрямих податків, встановлення неоподаткованого мінімуму та запровадження прогресивного оподаткування.

У середині XIX ст. на розвиток теорій податків помітно вплинула філософська концепція марксизму, хоча самі автори – К. Маркс і Ф. Енгельс – не мають серйозних розробок у галузі податків. В.М. Пушкарьова наводить думку А.І. Буковецького, сформульовану в 20-ті роки минулого століття, що у цих авторів є лише дрібні та випадкові згадки з питань оподаткування, розкидані в їх роботах, які важко піддаються об'єднанню [12, с. 14]. Слід лише додати, що всі ці згадки вкрай заполітизовані й належно не обґрунтовані.

Підтвердженням цього є висновок К. Маркса щодо податків, де він переконує, що прогресія в оподаткуванні має забезпечити таке зростання ставок, при якому великий капітал має загинути [7, с.267].

Із кінця XIX ст. й дотепер теоретичні розробки в галузі теорії податків підпорядковано розв'язанню двох основних проблем: 1) регулювальній ролі податків щодо економічної діяльності; 2) прогресії в оподаткуванні та обґрунтуванні її рівня.

Розробка питань регулювальних властивостей податків особливо активізується наприкінці XIX ст. в Італії (Ф. Нітті). Найбільший внесок у розроблення проблеми податкового регулювання економічних процесів зробив М. Кейнс та його послідовники. У своїй “Загальній теорії зайнятості, відсотка і грошей” [5] він доводить можливості впливу держави на ринкові процеси з метою досягнення рівноваги за допомогою маніпулювання державними витратами, регулювання позичкових відсотків та змінами умов оподаткування.

Фактично та сама основа характерна й для представників інституціоналістського напрямку економічної теорії XX ст., які приділяють особливу увагу дослідженням можливостей фіскального регулювання економіки з використанням мультиплікативних ефектів податків та державних видатків [17, с. 213].

Однак кейнсіанці та інституціоналісти, розглядаючи регулювальні властивості податків, на вимогу часу, обстоюючи прогресію в оподаткуванні, а інколи й підвищення податків (Дж. Гелбрейт), не дали відповіді на питання про ступінь прогресії та максимальний верхній рівень ставок [8, с. 48]. За логікою над цією проблемою повинні були працювати економісти, що в основі своїх поглядів мали індивідуалістські переконання, тобто представники неокласичної теорії. Її відгалуження, представлене теорією пропозиції, обґрунтовує думку про негативний вплив держави на розвиток економіки. А. Лаффер, Р. Мандаль, М. Берне, Г. Стайн та інші теоретики цього напрямку вважали, що прогресивне оподаткування доходів є перешкодою для збільшення заощаджень. Обмеження заощаджень призводить до скорочення потенційно можливих інвестицій. Останнє ж заважає стійкому економічному зростанню. Таке підґрунтя породжує прагнення неокласиків визначити граничну податкову ставку, перевищення якої означатиме як різко негативний економічний вплив, так і невдачу в соціальній політиці держави.

Найбільших успіхів у цьому напрямку у другій половині XX ст. досягла група американських економістів під керівництвом А. Лаффера. Згідно з теорією А. Лаффера існує гранична ставка, перевищення якої матиме своїм наслідком як лавинне скорочення офіційного сектору економіки, так і різке падіння доходів бюджету. Встановлення такого податку означає фіаско держави як в економічній, так і в соціальній політиці.

Лауреати Нобелівської премії 1996 р. американський професор У. Вікрі та англійський професор Дж. Мерлі також присвятили свої праці питанням оптимізації податкових ставок [3, с. 114]. Так, Дж. Мерлі доводить: щоб уникнути дестимулювання економічної активності, податки мають бути пропорційними і рівень ставки не перевищувати 20 відсотків. У. Вікрі поділяє суспільство на людей активних і працьовитих та схильних до неробства. Останні втрачають свої потенційно можливі доходи і тим самим залишають державу без фіскальних надходжень. На цій підставі він доходить висновку, що найбільший податковий тягар лягає на талановитих і працьовитих людей. Тому, заради сприяння прогресу доходи талановитих людей зовсім не повинні оподатковуватись. Обидва автори сходяться на думці, що високі податки у будь-якому разі призводять до неповного використання продуктивних можливостей платників. У кінцевому підсумку матимемо звуження потенційно можливої бази оподаткування та скорочення доходів бюджету [1, с. 165].

Таким чином, теоретичні розробки в галузі оподаткування, починаючи з останньої чверті XVIII ст., почали випереджати практику. Вони вже не обмежуються дослідженням окремих питань прикладного характеру. Особливо це стосується XX ст., коли рекомендації з питань податкового регулювання економіки значно випередили практику оподаткування та використовуються при розробленні податкового законодавства й концепцій податкових реформ держави.

Отже, здійснений аналіз свідчить, що, почавши з радикального заперечення податків як рівноправного державного доходу і перейшовши до філософського обґрунтування та ідеологізації наявної практики оподаткування з допущенням деякої несміливої її правки на прикладних засадах, теорії податків еволюціонували до рівня теоретичного й методологічного конструювання сучасних перерозподільчих механізмів.

Розглянувши в загальних рисах основні теорії походження податків, потрібно зупинитися на проблемі періодизації історії теорій податків. Зауважимо, що всі спроби такої періодизації є відносними, так само як і логічні моделі, спрямовані на реконструкцію реальних історичних процесів. Хоча будь-яка періодизація історії буде умовною, логіка наукового дослідження потребує виокремити певні етапи в розвитку теорій податків – це потрібно для того, щоб виклад матеріалу набув певного внутрішнього ритму. Але при цьому не можна забувати слова Маргерит Юрсенар, що історики, які тлумачать минуле, пропонують його картину у вигляді надто вже завершених систем, вибудовуючи для цього зв'язки причин і наслідків, які надто очевидні й зрозумілі, щоб бути істинними [15, с. 157].

Враховуючи викладені вище погляди багатьох авторів на проблеми періодизації історії податків, оптимальною є така періодизація, покладена в основу цього дослідження (рис. 1).

Рис. 1. Основні критерії періодизації розвитку теорій податків

Застосування зазначених критеріїв дозволило виділити наступні стадії розвитку теорій податків (рис. 2).

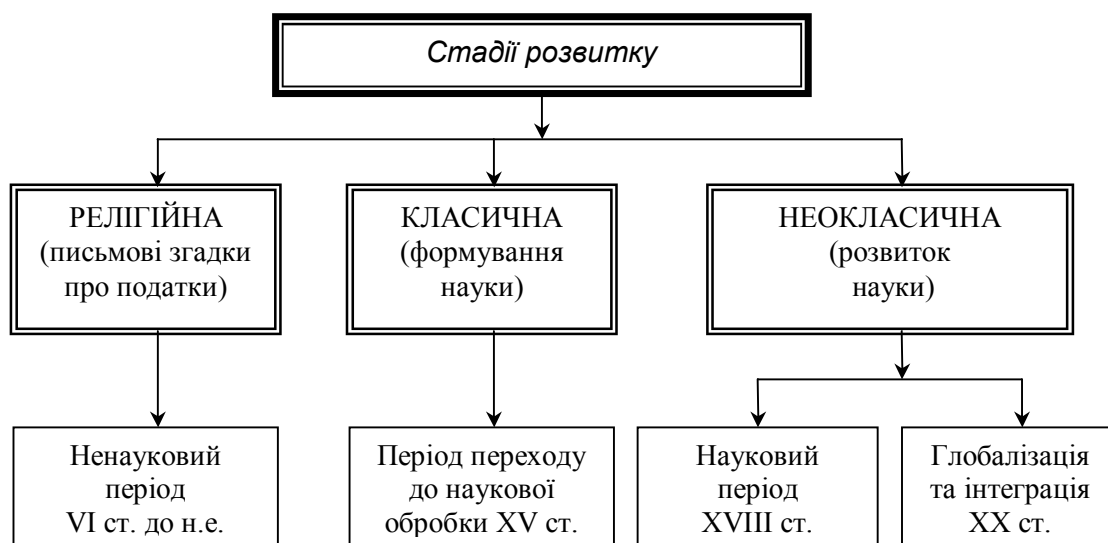

Рис. 2. Періодизація розвитку теорій податків

Слід зазначити, що зі спробами періодизації історії розвитку податків пов'язана більшість узагальнень, висловлених в працях багатьох дослідників. Найчастіше ці узагальнення проявляються в спробі представити розвиток податків як безперервний процес. Проте, як зазначалося вище, насправді будь-яка періодизація є умовною і потрібна лише для послідовного викладу історії оподаткування.

Отже, підсумовуючи багатомісячний досвід дослідження теорій походження податків, їх місця та ролі у суспільстві представниками різних наукових шкіл, можна зробити такі висновки: податки розглядаються як обов'язкові платежі, що використовуються для фінансування суспільних благ і послуг; є дієвим засобом фінансової політики держави для впливу на розташування ресурсів, перерозподіл багатства, суспільний вибір громадян у демократичному суспільстві.

Податки існують в суспільстві майже тисячу років, але й досі питання їх сплати лишаються вкрай важливими як для державної влади, так і для населення, оскільки оподаткування стосується майже кожного члена суспільства, будь-якої родини. У цьому контексті не можна не згадати крилатих слів американського політика Б. Франкліна (1706-1790): “У світі не можна уникнути двох речей: смерті і податків” [9, с. 18]. Надвисокі податки ведуть до зубожіння населення, згортання господарської діяльності, перешкоджають економічному зростанню і процвітанню країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження визначено, що оподаткування представляє собою один з найбільш складних економічних механізмів, яке має подвійний характер. З одного боку, в ньому проявляються інтереси держави, з іншого – інтереси платників податку: суб'єктів господарювання і громадян. Зрозуміло, що інтереси ці в багатьох випадках не збігаються і навіть суперечать один одному. Але, перш ніж запроваджувати будь-що, слід було вивчити історичну практику, виявити ті проблемні питання, з якими зіштовхнулися наші попередники, усунути їх, враховуючи сучасний рівень розвитку суспільства і можливості, надані науково-технічним прогресом. Адже, сьогодні податки є безальтернативним за вагомістю джерелом формування доходів бюджету держави та багатофункціональним інструментом перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою соціального забезпечення громадян і досягнення стійкого економічного зростання. Податки затверджуються на законодавчому рівні, тому є демократичними за способом встановлення і обов'язковими за процедурою сплати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В.Л. Фіскальне адміністрування як наука і мистецтво // Фінанси України. – 2003. – № 6. – С. 35-38.
2. Головач І.М. Поняття “податок”: історія виникнення та розвитку // Економіка. Фінанси. Право. – 2000. – № 9. – С. 18-23.
3. Демиденко Л.М. Розвиток теорій оподаткування вченими заходу // Фінанси України. 2004. – № 5. – С. 111-117.
4. Дзюба І.В. Дещо про генезис оподаткування прибутку юридичних осіб в Україні // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 127. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – 220 с.

5. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Прогресс. – 1978.
6. Кучерявенко Н.П. Основы налогового права. – Харьков: Изд-во “Константа”. – 1996.
7. Маркс К., Энгельс Ф. Соч. изд. 2-е, Т. 7
8. Мельник В.М. Генеза теорій податків // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 42-53.
9. Нечай. Н.В. Нариси з історії оподаткування // Вісник податкової служби України. – 2002. – № 7. – С. 4-14.
10. Озеров И.Х. Основы финансовой науки. – Вып. 1. – М.: Типография Т-ва И.Д. Ситина. – 1917.
11. Петти В., Рикардо Д. Трактат о налогах и сборах. – Петрозаводск: Петроком. – 1863
12. Пушкарева В.М. История финансовой мысли и политики налогов: Учеб. Пособие. – М.: ИНФРА-М. – 1996.
13. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Изд-во социально-экономической литературы. – 1862.
14. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней. – М.: Аудит: ЮНИТИ, 1996.
15. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення. – К.: Знання-Прес, 2004.
16. Теліцина О.О. Розвиток оподаткування в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 2. – С. 43-49.
17. Титова Н.И. История экономических учений: курс лекций. – М.: “Владос”. – 1997.
18. Черник Д.Г. Налоги в рыночной экономике. – М.: Финансы, ЮНИТИ. – 1997.
19. Шаблиста Л.М. Податки як засіб структурної перебудови економіки: Наукове видання. – К.: Інститут економіки НАН України. – 2000. – С. 7-8.